

LÜHIDALT

Meie Peeter. Lugusid, mälestusi, mõtteid. Koost, toim Tiit Hennoste, Toomas Kiho, Janika Kronberg, Sirje Olesk, Katrin Raid. Tartu: Ilmamaa, 2022. 219 lk.

4. detsembril 2021 Peeter Oleski peiedel välja käidud mõte koondada kõikvõima-

likud mälestuskillud Oleskist raamatuks sai umbes aastaga väärilt teostatud. Raamat toobki mitmekesiselt esile Oleski olemuse ja tähenduse eri inimeste, aga ka laiemalt filoloogilise mõtteilma, kultuuri ja ülepea Eesti riigi jaoks. Ligi 60 autoriga teos kätkeb nii isiklike episoodi- või detailikirjeldusi kui ka ülevaatlikumat laadi ajastuvisandeid (nt ülikooliaeg, taas-

iseseisvumise algusaastate poliitiline pilt jm). Pärast kaht proloogi, Hando Runneli luuletust „Mis oleks, kui ma oleks Olesk?” ja Mart Laari Postimehes ilmunud järelehüüet, jagunevad lood kirjutajaskonda loogiliselt rühmitavateks diakroonilises esituses tsükliteks: „Õde”, „Koolivennad”, „Ülikoolikaaslased”, „Õpilased”, „Seltsivennad” (EÜS-ist), „Kolleegid”, „Kaaslased poliitikas”, „Sõbrad” (mõistagi enimate autoritega, kes samal ajal esindavad väga erinevaid elualasid) ja „Sirje”. Epiloogiks on Paul-Eerik Rummo mõnerealine tähelehdus sellest, kuidas Peeter jäigi talle mõistatuslikuks, „üheks krüptiliseks isikuks” (lk 219).

Mõistatuslikkus pole ent peamine omadus, mis raamatus esile kerkib, samuti nii mõneski loos mainimist leidvad isikupärane hää – „kääksuv-kärinal toonil” rääkimine (lk 32), „markantse tämbriga” prääksumine (lk 89) – ega kulinaarsed oskused. Tänumeeles ja lugupidamises märgitakse enim Oleski fenomenaalselt faktimälu ja erudeeritust, põhimõttekindlust, samuti veenmisoskust ja head inimesetundmist, huvitades „inimelu ja inimvalu kõigist aspektidest” (lk 186) – ei olnud vähe neid, kellele Olesk oli väärt ja asendamatu nõuandja või delikaatne õpetaja nii ametialaselt kui ka isiklikus elus.

Kõikehõlmavaid teadmisi, sealjuures sageli liigagi paljude faktide seostamist eriti hilisemas eas, jagas ta lahkesti ka oma kirjatöodes, mida Keele ja Kirjanduse lugejad tunnevad juba 1969. aastast¹

¹ Vt **P. Olesk**, Rääkima peab ebatäpsustestki. – Keel ja Kirjandus 1969, nr 1, lk 61.

ja millele on mälestuslugudes siin-seal osutatud. Näiteks: Oleski „fakti- ja mõtte-tihedad” tekstid „olid nagu tahked kerad või kuubid, mille lahti harutamine polnud kõigile kaugeltki mitte jõukohane. Selleks pidi teadma ainekust ja selle tagapõhja või tundma ja teadma Peetri mõttekäike.” (Lk 137–138) Kui ei teadnud ega tundnud, oli sage nentimine, et Olesk „oli avaldanud väga huvitava artikli, millest oli ometi raske aru saada” (lk 102). Või nagu seisab Janika Kronbergi järelehüüdes: Oleski „kirjatöid lehitsedes on [...] labürinti sisenemise tunne”.² Need mõttekäikude labüridid või kuubid – see mõistatuslikkus või krüptilisus, mille adumisele raamat üksjagu lähemale viib – olid aga ennekõike lugeja või kuulaja harimiseks. „Mina kirjutan tühjendavalt, mistap mulle on väga raske midagi lisada,” seisab 11. oktoobril 2021 mulle saadetud kirjas seoses Keelele ja Kirjandusele tehtud kaastööga,³ mis olude sunnil ilmus tublisti kärbituna ja see valmistas autorile loomulikult tuska – „mahavõtmisel on oma piir, sest autorile peab jääma oma nägu nii täiuslikult kui vähegi võimalik”. Mälestuste ja lugude raamat „Meie Peeter” toob just Oleski „oma näo”, tema isikupära kogu selle sümpaatses ebatavalisuses esile toredasti, küllap ikka „nii täiuslikult kui vähegi võimalik”.

B. M.

² **J. Kronberg**, Peeter Oleskist, mälestades ja mõtiskledes. – Keel ja Kirjandus 2022, nr 3, lk 281.

³ **P. Olesk**, Villem Ernits lähemalt ja kaugemalt. – Keel ja Kirjandus 2021, nr 11, lk 1021–1024.